

TOLERANȚA ÎN PERSPECTIVA SISTEMATICĂ

Protopop dr. Wolfgang Wunsch, Petrești/ Sebeș

Mântuitorul nostru Iisus Hristos în predică sa de pe munte ne spune, cum trebuie să fie relația noastră de creștin cu lume și cu cele lumești: „Găutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui, și toate acestea se vor adăuga vouă.”¹

Pe primul loc în viața noastră de creștin trebuie să fie bunul Dumnezeu și împărăția lui, ne spune Mântuitorul. Aici se ridică întrebarea: Urmează din aceasta prioritate vre-o intoleranță, nerăbdare, violență?

Martin Hein a arătat într-o conferință din 3. februarie 2014,² că toleranța nu este un termen biblic, dar ideea totuși ar fi de găsit chiar deja în Vechiul Testament și de aceea autorul înfățișează niște linii de dezvoltare privind ideea de toleranță, care sunt de fapt strict legate cu dezvoltarea monoteismului în contextul Vechiului Testament. Aici nu avem timp și spațiu să-o punem în relief pe întreagă istoria monoteismului în acest context, totuși trebuie să reflectăm faptul, că aceasta istorie cuprinde toate omenirea și se referă mai întâi la evrei și apoi la popoare conjuratoare. arătând astfel, pas cu pas, dimensiunea universală a cunoașterii lui Dumnezeu deja în Vechiul Testament.

Ghiar dacă la un moment dat era vorba și despre divinității altor popoare, cel puțin în timpul exilului, era clar, că Dumnezeul lui Israel este un Dumnezeu universal, care nu a încetat de a fi Dumnezeu afară de țara binecuvântată, pentru că El este El, care a făcut cerul și pământul și este stăpân și peste toate celelalte popoare. Ghiar stăpânii celorlalți popoarelor erau priviți ca slugii Lui, care de fapt făceau, ce poruncise El în pronia Lui.

În prima tablă din decalog se zice:

„Eu sunt Domnul Dumnezeu tău, Care te-a scos din pământul Egiptului și din casa robiei. Să nu ai alți dumnezei afară de Mine! Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel de

¹ Mtth. 5, 33.

²

Bischof Prof. Dr. Martin Hein, Toleranz aus theologischer Sicht. Vortrag am 03.02. 2014 bei der Johannistage „Zur Freundschaft“, Kassel:

http://www.ekkw.de/media_ekkw/downloads/bischof_140227_toleranz_aus_theologischer_sicht.pdf. Văzut la data de 13.10. 2016. Mulțumesc domnului Dr. Hein pentru a îngădui referirile mele la conferința pomenită.

asemănare a nici unui lucru din câte sunt în cer, sus, și din câte sunt pe pământ, jos, și din câte sunt în apele de sub pământ! Și să nu te închini lor, nici să le slujești, că Eu, Domnul Dumnezeul tău, sunt un Dumnezeu zelos, care pedepsește pe copii pentru vina părinților ce Mă urăsc pe Mine, până la al treilea și al patrulea neam.“

Este evident că aceasta porunca cuprinde deosebirea dintr-un Dumnezeu adevărat și viu, și celelalte divinități, care de fapt nu sunt dumnezei adevărați, ci dumnezei falși.

În „Micul Catehism” lui Martin Luther se explică acest pasaj astfel:³ „Prima poruncă: Eu sunt Domnul, Dumnezeul Tău, să nu ai alți dumnezei afară de Mine. Ce înseamnă aceasta?

Noi trebuie să avem, deasupra tuturor lucrurilor, teamă și iubire de Dumnezeu, și încredere în El.“

„A doua poruncă: Să nu iei numele Domnului, Dumnezeului tău în deșert, că nu va lăsa Domnul nepedepsit pe cel ce ia în deșert numele Lui. Ce înseamnă aceasta?

Trebuie să avem teamă și iubire de Dumnezeu, ca să nu înșelăm, mințim, fermecăm, jurăm sau înjurăm în numele Său, ci dimpotrivă, să-L chemăm și să-L invocăm în toate nevoile noastre, și să-I aducem mulțumire laudându-L.”

Apoi este important, ce zice Martin Luther în Catehismul Mare⁴ despre ce, ce înseamnă de a avea un Dumnezeu. Luther zice, a avea un Dumnezeu înseamnă, că inima mea este agățat de ceva, sufletul meu este atașat de ceva său de cineva, în sensul că eu îndreptez toată credința, toate nădejdea spre el. Și aici este foarte important, cine este cel, spre care eu îndrept inima mea: banii, averea, sănătatea, sau ce ar fi, oarecare dumnezeu, sau Dumnezeu cel adevărat și viu.

Înainte de a face o analiză privind învățătura creștină despre Dumnezeu, trebuie să ținem cont unei deosebiri remarcabile. Am adus niște citate din Catehismul Mare și din

³ Der Kleine Katechismus Doktor Martin Luthers, wie er in Kirche und Haus gelehrt werden soll. Micul Catehism al Doctorului Martin Luther, așa cum trebuie învățat în Biserică și acasă, Ediție îngrijită de: Consistoriul Superior al Bisericii Evanghelice G.Ă. din România. Traducere în limba română: Stefan Gosoroabă, Ediția a 3-a, Sibiu, 2008, pp. 2-3.

⁴ Martin Luther, Der Große Katechismus. Das erste Hauptstück: Die zehn Gebote, in: Unser Glaube. Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche. Ausgabe für die Gemeinde. Im Auftrag der Kirchenleitung der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche Deutschlands (VELKD) herausgegeben vom Lutherischen Kirchenamt. Bearbeitet von Horst Georg Pöhlmann, Dritte, erweiterte Auflage, Gütersloh, 1993, pp. 595-607.

Gatehismul Mic, care - amândoi - se adresează către creștini și nu către necreștini. E clar că confirmanții învață catehismul mic, și catehismul mare slujește părinților sau preoților pentru învățătura, ei cu toții fiind creștini. Învățătura se preda din generație în generație, să zicem, într-o cultură creștină.

Dar important este întrebarea, despre Cine vorbim, când vorbim despre Dumnezeu, și cum ajungem s-a vorbim cu adevărat despre El Însus, și în cultură creștină și acolo, unde nu-i cultura creștină. Nicolae Velimirovici,⁵ în explicația sa privind prima poruncă din decalog da un exemplu din domeniu turismului. Dacă ai ajuns la vârful cel mai înalt, la Dumnezeu adevărat și viu, nu te mai duci la băltoaca, unde se reflectează vârful cel mai înalt în apă. Tot așa reformatorii au vrut să reîntoarcem la izvorul curat, la Dumnezeu adevărat și viu, și să nu mai bem din băltoacă cu apă murdară.⁶

Totuși unii în timpurile noastre sunt convinși, că nu putem să zicem nimic despre El, fiecare are părerea lui și are cumva dreptate. Foarte des ei vin cu o alegorie sau parabolă buddhistă din India, care povestește despre un elefant și niște orbi:⁷ Un rege în nordul Indiei a adunat toți orbi din oraș. Apoi l-a arătat lor un elefant. Unii au atins capul elefantului, și regele a zis: Așa este un elefant. Alți au avut voie să atingă urechile elefantului, alți au atins dinții elefantului, alți trompa, alți corpul lui, picioarele, și așa mai departe. Atunci regele a întrebat pe ei: Cum este un elefant? Și ei răspundeau, cum și ce au atins de la elefantul respectiv și începeau să se certe, pentru că fiecare venea cu ideea lui. Aplicat la concepția privind raportul religiilor una cu alta, vorbim aici despre concepția pluralismului.⁸

⁵ http://azbyka.ru/otechnik/Nikolaj_Serbskij/desjat-bozhiikh-zapovedej. Văzut la data de 14. octombrie 2016. Traducerea de la autor.

⁶ Vezi: Philipp Melanchthon, *Loci communes 1521. Lateinisch – Deutsch. Übersetzt und mit kommentierenden Anmerkungen versehen von Horst Georg Pöhlmann*. Herausgegeben vom Lutherischen Kirchenamt der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche Deutschlands (VELKD), Gütersloh, 1993.

⁷ Hellmuth von Glasenapp, *Die fünf großen Religionen*, Bd. II, Islam und Christentum, Düsseldorf/ Köln, 1952, pp. 519seq., Düsseldorf, 1957, p. 505; cf. Ernst Benz, *Ideen zu einer Theologie der Religionsgeschichte*, Wiesbaden, 1960, pp. 487 (67)seq.; Parabola este redat și la Josef Ratzinger, *Glaube. Wahrheit. Toleranz. Das Christentum und die Weltreligionen*, ed. a-treia, Freiburg/ Breisgau, 2003, p. 131.

⁸ Cf. lucrările lui Perry Schmidt-Leukel, mai ales: *Grundkurs Fundamentaltheologie. Eine Einführung in die Grundfragen des christlichen Glaubens*, München, 1999.

Este clar, că aici se găsește și „Nathan Înteleptul“ lui Lessing⁹ cu parabola celor trei inele, parabola din timpul iluminismului, care renunța la analiza dogmelor și pune accentul pe practica religioasă, presupunând, că până la urma totul, în toate religiile, se reduce la dragoste față de Dumnezeu și față de aproapele.

Dar avem voie să renunțăm așa la toate amănunțele, cu atitudinea, ca totul până la urma este egal, fără nici-o deosebire?

Mai întâi trebuie să ne amintim, că renumitul Karl Barth a renunțat pentru Biserica creștină la termen de „religie“,¹⁰ arătând sau accentuând astfel, că Biserica câștigă cunoașterea lui Dumnezeu numai prin descoperirea dumnezeiească, și în nici-un caz prin străduințele omului. Așa Karl Barth a afirmat o poziție exclusivistă pentru creștinismul față de lumea religilor. Aici este important, că Dumnezeu Însuși ne oferă, prin descoperirea Sa, adică prin cuvântul Lui, să ajungem la cunoștința adevărului, la cunoștința lui Dumnezeu. Este clar, că teologia lui Barth răspunde și la critica religiei al lui Feuerbach, pentru care Dumnezeu a fost numai un produs din capul omului. De aceea este de spus, că Dumnezeu se descopere, și omul nu este cel, care produce pe Dumnezeu. Dacă omul produce pe Dumnezeu, asta ar fi numai o religie, cum Barth o refuză.

Totuși trebuie să reflectăm încă o dată, ce înseamnă și ce este religia. Faptul, că Dumnezeu Însuși trebuie să ne spună, Cine este El, nu ne eliberează de necesitatea unei analize concrete privind caracterul religiei sau religiilor. Încă trebuie să luăm în considerare, că religie nu-i un joc, pentru că aici este vorba despre viața și moarte. În acest sens ne oprim puțin la Paul Tillich, care în calitatea sa de filosof religios s-a ocupat cu „creștinismul și întâlnirea religiilor lumii.“¹¹ Între altele Tillich face referire la „cultus deorum“ (venerarea zeilor), atinge etape mitologice și postmitologice în dezvoltarea religiilor, dar nucleul sau esența în înțelegerea lui privind termen de religie

⁹ Cf. Ernst Benz, *Ideen*, pp. 489(69) – 491(71).

¹⁰ Karl Barth, § 17. *Gottes Offenbarung als Aufhebung der Religion*. 1. Das Problem der Religion in der Theologie. 2. Religion als Unglaube. 3. Die wahre Religion, în: idem, *Die Lehre vom Wort Gottes. Prolegomena zur Kirchlichen Dogmatik*, 2. Halbband, Zürich, 1960, pp. 304-397.

¹¹ Paul Tillich, *Das Christentum und die Begegnung der Weltreligionen*. Deutsch von Ingeborg Henel, Stuttgart, 1964.

constă în a fi cuprins de ceva de o ultimă importanță („Ergriffensein von einem letzten Anliegen“).

Este clar că aici trebuie discutat și problema personalității sau impersonalității lui Dumnezeu, care de fapt nu este o problemă atât de abstract cum se pare la prima vedere, pentru că numai un Dumnezeu personal poate să răspundă la întrebările oamenilor. Mai departe trebuie aici luat în considerare, ce zice marele filosof Martin Buber în lucrarea sa „Gottesfinsternis,” și anume, că felul, cum vorbim noi despre Dumnezeu trebuie să corespundă realității, care aici este atins: „Totul depinde de capacitatea termenului de Dumnezeu să corespundă realității, despre care aici este vorba.”¹²

Aici Martin Buber se întâlnește cu marele teolog Dumitru Stăniloae, care înfățișează gândurile sale despre „Sfântă Treime, structura supremei iubirii.”¹³ Punctul comun este, că învățătura despre Dumnezeu în nici-un caz este ceva indiferent, pentru că până la urma depinde mântuirea noastră de aceasta învățătura despre Dumnezeu.

Mai departe, în ce, ce privește învățătura despre Dumnezeu, nu este suficient să trimitem la catehismul mic sau la catehismul mare sau la alte cărți din domeniul teologiei dogmatice, pentru că aceasta învățătura nu este ceva abstract fără legatura cu viața.

Și nici nu se poate fi vorba despre „șanțul urât, care rupe istoria” (es kann von keinem garstigen Graben die Rede sein, welchen die Geschichte aufreißt), dacă presupunem, că Dumnezeul nostru este un Dumnezeu adevărat și viu.

Martin Buber a văzut foarte clar, că întunericul lui Dumnezeu – ‚die Gottesfinsternis’ – este un eveniment, care curge direct și nemijlocit din relația dintre Dumnezeu și oamenii.¹⁴ Și dacă noi oamenii nu mai căutăm pe Dumnezeu și împărăția Lui, atunci se întâmplă ceva dintre EL și noi, ce a numit Martin Buber ‚Gottesfinsternis’ - întunericul lui

¹² Martin Buber, Werke, Bd. 1: Schriften zur Philosophie, München, 1961, p. 512.

¹³ Dumitru Stăniloae, Sfântă Treime, structura supremei iubirii, în: Teologia Dogmatică Ortodoxă, București, 1996, pp. 195-220, aici p. 196.

¹⁴ Martin Buber, Werke, Bd. 1: Schriften zur Philosophie, München, 1961, p. 520.

Dumnezeu, accentuând astfel o stare, în care oamenii au uitat pe Dumnezeu.¹⁵ Dar totuși este evident, ce zice Ecclesiastul:

„Toate le-a făcut Dumnezeu frumoase și la timpul lor; El a pus în inima lor și veșnicia, dar fără ca omul să poată înțelege lucrarea pe care o face Dumnezeu, de la început până la sfârșit.“¹⁶ Dumnezeu a pus în inima oamenilor și veșnicia, zice Ecclesiastul. Și așa rămâne omul cu întrebările sale existențiale: „De unde sunt eu, unde mă duc și ce este rostul vieții mele?“

Răspunsul ne zice Mântuitorul nostru Iisus Hristos în predică sa de pe munte: „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui, și toate acestea se vor adăuga vouă.“¹⁷ „Cereți și vi se va da; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide.“¹⁸

Petrești/ Sebeș-Alba, 14.10. 2016

Dr. Wolfgang Wunsch,
protopop

¹⁵ Vezi: Wolf Krötke, Die Kirche im Umbruch der Gesellschaft. Theologische Orientierungen im Übergang vom ‚real existierenden Sozialismus‘ zur demokratischen, pluralistischen Gesellschaft, Tübingen, 1994, mai ales pp. 8, 42, 61, și 204.

¹⁶ Ecclesiastul 3, 11.

¹⁷ Mtth. 5, 33.

¹⁸ Mtth. 7, 7.